

Bényei Miklós: A lokálpatriotizmus bibliográfiai emlékműve: A Jászság könyvészete - A lektor tisztelgése*

Lassan tíz esztendeje lesz annak, hogy kedves kollégáim, a jászberényi városi könyvtár igazgatónöje és helyettese felkértek az akkortájt készülő kiadványuk, A Jászság bibliográfiája lektorálására. Minekutána a helyismereti-helytörténeti tevékenység, azon belül a bibliográfiai munka szívügyem, készséggel vállaltam a feladatot. Hamar kiderült, hogy az összeállítás folyamata még abban a stádiumban van, amikor a lektor tényleg és érdemben segíthet. Rövid időn belül megtaláltuk a közös hangot, alkotó együttműködés alakult ki közöttük. S amikor a bibliográfia második, bővített változatának a gondolata felvetődött, majd tetté érlelődött, kíváncsi izgalommal fogadtam az újabb felkérést. Hálásan köszönöm, hogy a kiadók ismét engem választottak. Tőlem telhetően igyekeztem folyamatosan figyelemmel kísérni, és észrevételeimmel, tanácsaimmal segíteni a munkát. Teltek az évek, formálódott az új kiadvány, együtt gondolkodtunk, tépelődtünk a célravezető megoldásokon, és egyre inkább úgy éreztem, hogy ez a leendő kötet már nemcsak a jászberényi kollégáké, nemcsak a jászoké, hanem egy icipicit a sajátom is. Talán nem veszik rossz néven, ha a következőkben már így, A Jászság könyvészete megszületése felett érzett személyes örömmel, és a szép, erős gyermek láttán a keresztapa elfogultságával szólalok meg. Szeretném hinni, hogy sokan, a jelenlevők is velem, velünk együtt örvendeznek. Előadói tisztelgésből fakadóan azért megpróbálok a tárgyilagosság talaján megmaradni.

Ritka eset - különösen manapság, a számítástechnika korában -, hogy egyik vagy másik magyarországi helyismereti-helytörténeti bibliográfia második, bővített kiadásban is napvilágot lát. Ezúttal alkalom nyílt erre, és a kiegészített, terjedelmesebb és ennél fogva tartalmasabb változat közzététele mindenképpen üdvözlendő fejlemény. Köszönet érte az összeállítóknak, a közreadóknak és mindazoknak, akik anyagilag vagy adataikkal támogatták a létrejöttét. Az előzmény, A Jászság bibliográfiája című kötet bő hat esztendővel ezelőtt, 2002 őszén jelent meg, a Jászok Egyesülete, valamint a Jászberényi Városi Könyvtár és Információs Központ kiadásában. Már akkor többen, köztük történészek, etnográfusok, könyvtárosok megállapították, hogy bibliográfiai irodalmunk számottevő opusszal gazdagodott. Már a téma is figyelmet keltett, mert a jász népcsoport története nemzeti históriánk jelentékeny szelete, a Jászságnak nevezett tájegység pedig markáns arculatot felmutató, sajátos területe országunknak. Már akkor, fél évtizeddel ezelőtt kiderült, hogy a népcsoportra, valamint a jász városokra, falvakra vonatkozó irodalom mennyisége és tematikai sokrétősége szintén megkívánta a meglehetősen szórt, sokféle fellelhető anyag összegyűjtését, rendszerbe foglalását.

Még ki sem került a nyomdából a címjegyzék, máris sokan jelentkeztek kimaradt adatokkal. A spontán, öntevékeny közreműködők száma idővel tovább emelkedett, és korán kialakult a jászberényi könyvtárnak és a Jászok Egyesületének az a közös szándéka, hogy az első összeállítást mielőbb és teljességre törekvően ki kell egészíteni. Folytatták tehát a tudatos és rendszeres anyaggyűjtést, és folytatták a metodikai kérdések megbeszélését.

Nos, az újabb, immár a kezünkben tartott második kiadás lapozgatása közben rögtön szembeötlik két változás: a mennyiségi gyarapodás és a szerkezet lényeges módosulása. Könyvtárosként és történészként egyaránt tanúsíthatom: mindkettő előnyére vált a bibliográfiának. Az első kiadás ezerháromszázhárom sorszámozott tételt számlált. A jelenlegi anyag ennek több mint kétszerese, az utolsó tételszám a 2768. Az altételként rögzített második, harmadik és egyéb kiadásokkal, az elektronikus, digitális formátumokkal, valamint a gyűjteményes kötetekben és más könyvekben található részdokumentumok analitikus

feltárásával együtt ez a szám alighanem meghaladja a tízezret. Menet közben sikerült megtalálni azt a kulcsot, azt a módszertani optimumot is, amely a szabványos bibliográfiai leírásokkal, azok gondos elrendezésével, a precíz mutatókkal e hatalmas információhalmaz felé a használók előtt megnyitja, kitárja az ajtót.

Mind a tetemes terjedelmi különbség, mind a szakmai eltérések azt követelték, hogy a második kiadás címe is változzék. Bár a hat évvel ezelőtti bibliográfia erényeit, pozitív elemeit tudatosan átmentették, a könyvtárosok nem pusztán egy bővített, kiegészített címjegyzéket készítettek, hanem egy számos elemében új és újfajta művet alkottak. Ezért bátorkodtam - a korábbi hazai analógiák alapján - javasolni, hogy a kötetet A Jászság könyvészete címmel adják közre. Ez hozzásegít ahhoz, hogy az összeállítás első és második variánsa a használók tudatában ne keveredjék. Természetesen kötelező elvárás volt, hogy az új kiadvány címlapjának hátoldalán (verzóján) világosan utaljanak az előzményre. S messzemenően egyet lehet érteni azzal az ötlettel, hogy az újonnan bevett tételeket az első sor első betűje elé helyezett csillaggal jelölik, azaz így különböztetik meg ezeket az előző kiadásban is szereplő írásoktól. Hasonló figyelmeség, hogy a könyv végén a korábbi bibliográfiában még szereplő, de a könyvészetből már kihagyott tizenhárom tételt (az ottani sorszám feltüntetésével) szintén felsorolták.

Az új cím egyébként pontosabban tükrözi a tartalmat, és terminológiailag is egyértelműen elfogadható. A bibliográfia gyűjtőkörét már az első kísérletnél úgy határozták meg, hogy az önálló kiadványként napvilágot látott nyomtatott dokumentumokat regisztrálják. Közlebből: a könyveket, a különlenyomatokat, a rendszeres időközönként megjelenő iskolai értesítőket, kalendáriumokat (naptárakat), évkönyveket, címtárakat stb., továbbá a periodikumokat (vagyis a folyóiratokat, heti- és napilapokat). A könyvtári gyakorlat szokásrendjéhez igazodva a kiadó és a szerkesztő ebbe a fogalomkörbe sorolta a térképeket, és attól némileg elrugaszkodva merész, ám hasznos döntéssel az aprónyomtatvány kategóriájának határvidékén mozgó párlapos füzeteket. A mai idők szelleme sugallta a másik, de mindenképpen helyeselhető formai törést, a már említett elektronikus, azaz CD-ROM- és DVD-kiadványok felvételét. Noha nyomós érvek szólnának a folyóiratokban, heti- és napilapokban, alkalmi újságokban stb. megjelent cikkek feltárása mellett, helyesen tették, hogy ezeket mindkét kiadásból kihagyták. Hiszen a mostani terjedelem is arra utal, hogy a nyilván óriási mennyiségben keletkezett cikkanyag számbavétele szétfeszítette volna a bibliográfia kereteit, az idő- és energiaráfordítás összehasonlíthatatlanul nagyobb mértékéről nem is beszélve. Az esetleg mégis kételkedők megnyugtatására okvetlenül idekíváncozik egy megjegyzés: a magyarországi közkönyvtárakban nemrég végzett reprezentatív felmérések tanúsága szerint a lokális információk iránt érdeklődők túlnyomó többsége, több mint nyolcvan, olykor kilencven százaléka könyvekből vagy könyvekből is keres információkat. A jász könyvészet egy viszonylag tiszta profilú helyismereti segédlet, és mint ilyen önmagában is megáll; sokak számára megkerülhetetlen kiindulópontja, értékes eszköze lesz az előzetes tájékozódásnak, az irodalomkutatásnak, akár a kutatók, akár a pedagógusok, akár a közművelődési szakemberek, akár az önkormányzati hivatalok, akár más olvasók fordulnak felé segítségért.

Egy másfajta tipológia szerint a kiadvány a tájbibliográfiák nálunk meglehetősen gyér csoportjába tartozik. A kiadók és az összeállítók alapvetően a Jászság területéhez tartozó, illetve a migrációban érintett településekről (ha jól számoltam, tizenhét plusz tizenhét, összesen harminchat helységről) érdemi ismereteket közlő, tehát a várható érdeklődés előterében álló helyi tartalmú dokumentumok regisztrációját tűzték ki célul. A helyi tartalmat a maga komplexitásában, tematikai és időbeli totalitásában értelmezték, tehát a múlt és a jelen minden, könyvekben rögzített szektorára, jelenségére stb., a jászság kiemelkedő személyiségeire, a szépirodalmi alkotásokra is figyelve. Más megközelítésben: nemcsak a történeti (vagy visszatekintő), szakszóval diakron közleményeket, hanem a folyamatokkal,

eseményekkel egyidejűleg keletkezett, azaz szinkron (a történeti kutatás számára forrásjellegű) publikációkat is számba vették. Egy röpke pillanatot megérdemel annak felvillantása is, hogy jelen esetben a "helyi" jelző nem minősít, hanem a lokális kötődésre utal, hiszen a szóban forgó kiadványok között jócskán vannak olyanok, amelyek országos, netán egyetemes érdekű információkat hordoznak. Vagyis az összeállítás tartalma révén országos érdeklődésre is számot tarthat. Rokonszenves vonás a nem kifejezetten lokális tartalmú helyi kiadványok megengedő kezelése; ezek ugyanis éppen a kiadójuk révén az adott hely szellemiségéről is elárulnak valamit, néha meglepően sokat. A periodikumok esetében kifejezetten a topográfiai ismerv dominál, azaz a Jászság területén, illetve más jász településeken, továbbá a Jász-Nagykun-Szolnok megyében keletkezett és a megye egészét felölelő lapokat írták le. Újdonság és hasonlóképpen igazodás a kor szelleméhez, hogy a helyi sajtótermékek bibliográfiai leírásaiban a mikrofilmre vett másolatok és a repertóriumok mellett (ezeket korábban is jelezték) - ahol van - a webelérhetőséget (honlapot) és az e-mail címet is közlik. A helyinek minősülő szerzők azon munkáit viszont, amelyeknek nincs helyi tartalma vagy nem helyi kiadványok, általában mellőzték.

A jászberényi városi könyvtár és a Jászok Egyesülete mindkét alkalommal a helytörténeti-helyismereti kutatás érdekeit, másként szólva a tudományosság szempontjait tartotta szem előtt. Vagyis az összeállítást elsősorban tudományos segédletnek szánták, kiváltképp a hivatásos és amatőr kutatóknak, a szakdolgozatot készítő egyetemi és főiskolai hallgatóknak, a pályázati dolgozatokon munkálkodó középiskolásoknak és az őket irányító pedagógusoknak az igényeire figyeltek. Természetesen ügyeltek a könyvtári szakma, a bibliográfiai tevékenység elvi-módszertani követelményeire is. Gulyás Erzsébet szerkesztő, a jászberényi városi könyvtár helyismereti referense tiszteletre méltó buzgalommal, kivételes szorgalommal és magas fokú hozzáértéssel fogta össze a közreműködők lelkes csapatát, és messzemenően hasznosította a hasonló összeállítások tanulságait. Ő vállalta az anyaggyűjtés oroszlánrészét is. Gyakori találkozásaink során konstatálhattam, hogy a Jászok Egyesülete, személy szerint Dobos László ügyvivő szinte mindennapos ösztönzése, erkölcsi támogatása is nagyban hozzájárult a sikeres végeredményhez.

A kiadók, akárcsak a szerkesztő és segítőitársai a lokális irodalom hiánytalan regisztrációjára törekedtek, ám semmiképpen sem tekinthető kudarcnak, hogy ez nem sikerült. A bibliográfiák közel félévezredes históriájának máig ható tanulsága, hogy az abszolút teljesség jogos óhaj ugyan, de olyan eszményi cél, amelyet csak megközelíteni lehet, viszont elérni nem. Mindazonáltal A Jászság könyvészete impozáns teljesítmény. A munkatársak odaadó erőfeszítéseinek eredményes voltát a regisztrált tételek tömege önmagában is jelzi és minősíti. A jászsági és szolnoki könyvtárakon kívül a nemzeti könyvtárban és más nagy gyűjteményekben is körültekintően tájékozódtak. Ha egy könyvet csak ezek valamelyikében találtak meg, a mű bibliográfiai leírása után rövidített formában a lelőhelyet is feltüntetik. Előzékeny eljárás, amely a helytörténészek és más érdeklődők munkáját nagymértékben megkönnyíti, hiszen kellő felvilágosítást kaphatnak arról, hogy a keresett könyvhöz hol juthatnak hozzá. A kívülállók szinte el sem tudják képzelni, mekkora munkamennyiséget, mennyi fáradságot takar a több ezernyi analitikus leírás, tehát a könyvekben rejtetten szereplő lokális információk, köztük az ún. szórt (vagy szórvány) adatok kimutatása. Rendkívül aprólékosan dolgozták fel a gyűjteményes munkák, szakzsargonnal a poligráf művek - vagyis a tanulmánykötetek, évkönyvek, naptárak és egyebek - részközleményeit. Az összeállítás különleges erénye, hogy a jászsági vonatkozásokat az ún. országos kiadványokban, főleg a regionális tagolású kézi- és segédkönyvekben is megpróbálták felderíteni, mégpedig minél teljesebben; ezzel, mindenekelőtt a csaknem elfeledett kötetek kézbe vételével, leírásával más megyék könyvtárainak is roppant sokat segítenek. Az sincs kizárva, hogy a kollégák a retrospektív magyar nemzeti bibliográfiai adatbázishoz is kínálhatnak eddig ismeretlen

adalékokat. Felhívhatják a figyelmet rég elfeledett kiadványokra, kiadványtípusokra, például a régi országos lexikonokra, az ún. szentemberek hitbuzgalmi broszúráira. Az egyik legfontosabb fejezet a helyi iskolai értesítők füzetenkénti lajstromait tartalmazza; ahol volt, a helyi tartalmú programtervezéseket és más publikációkat is feljegyezve, kiemelve. A jászokkal és a Jászsággal foglalkozó szépirodalmi alkotások felkutatása az érzelmi kötődés erősítése szempontjából különösen jelentős. Kétségtelen viszont, hogy a lokális részletek kinyomozásának nehézségei miatt a hiány valószínűleg itt a legtöbb. Szakmailag változatlanul előnye az összeállításnak, hogy sem a könyvek, sem a periodikumok számbavételénél nem alkalmaztak politikai-ideológiai megfontolásokat vagy értékszempontokat, egyedül a lokalitást tekintették kritériumnak.

Minden nyomtatásban közreadott bibliográfia egyik kulcskérdése a szerkezet. A jászberényiek már az első kiadásban is a tartalmi szempontokat részesítették előnyben, és a bevált tematikai bontást elsődleges rendező elvként megtartották. Kivéve - magától értetődően - a sajtótermékeket, amelyeket kiemeltek az általános témarendből, és ezekből alakították ki az összeállítás utolsó főfejezetét. A könyvek és könyvrészletek felsorolásakor voltaképpen megmaradtak a korábbi szerkezeti váznál: a hazai könyvtárakban csaknem általánosan alkalmazott és a használók többsége által is jól ismert, befogadott egyetemes tizedes osztályozás (ETO) főfejezeteit és fejezeteit vették alapul. Ám valamelyest oldottak a rendszer merev struktúráján: rugalmasabban tagolták a címanyagot, és hosszas fejtöréssel igyekeztek kitisztítani a főbb tematikai egységeket. Például a helységnévtárakat az általános művek közé osztották be, és világosan körülhatárolták a nyelvészet tárgykörét. A használhatóság, visszakereshetőség szempontjait érvényesítve az iskolai értesítőket a településnevek, azokon belül az iskolák szerint csoportosították. Ugyanilyen módon igyekeztek együtt tartani más évkönyvek, a kalendáriumok és egyéb hasonló kiadványok sorozatait. Meggyőző kísérlet a Jászság múltjához szorosabban kötődő két sajátos téma, a Migráció és a Lehel kürt önálló főfejezetként történő szerepeltetése. Hiszen - hogy bizonyító argumentumot is felhozzak - az emberek jókora hányadának (talán túlnyomó többségének) a "jász" szó hallatán vagy olvastán először a kürt jut az eszébe, és a bibliográfiában is nyilván ide szeretne elsőként lapozni. Noha látszólag sérti az elsődleges rendező elvet, mégis egyet lehet érteni azzal az elhatározással, hogy tudatosan vállalva az átfedés és a szóródás kockázatát, a gyűjteményes kötetek részközleményeit tartalmuktól függetlenül egy helyen írják le; így ugyanis egy könyv valamennyi bibliográfiai adata együtt található, a visszakeresést meg a részletes földrajzi és tárgymutató megnyugtatóan garantálja.

Bátor áttörés, hogy ezúttal másodlagos (az iskolai értesítőknél, évkönyveknél, kalendáriumoknál harmadlagos) rendező elvnek a megjelenés időrendjét választották, vagyis a könyveket a tematikus főfejezeteken és fejezeteken belül a közzététel éve, a periodikumokat az indulás éve (sőt dátuma) alapján állították sorrendbe. Következésképpen jártak el: még a verseket, prózai alkotásokat stb. tartalmazó szépirodalmi köteteket is a kiadás ideje szerint sorolták fel. Két okból is figyelemre méltó ez a változás. Egyfelől szorosan kapcsolódik a hazai bibliográfiai gyakorlat fő sodrához, a mindinkább terjedő, csaknem általánossá vált szisztémát adaptálták. Másfelől a kronológiai besorolás egy-egy szakterület, téma kutatásának, vizsgálatának történeti fejlődését, időbeli változásait (mivel az időrend a kutatás fejlődési ívének lenyomata), a szépirodalom esetében az írók, költők érdeklődésének hullámzását elég híven tükrözi, ebből következően információs értéke eredendően magas.

Kimagasló érdeme a könyvészetnek, hogy a leírások az autopszia elvének gyakorlati érvényesítésével, vagyis a dokumentumok kézbe vétele, közvetlen megtekintése alapján készültek. Lényeges előrelépés az előző kiadáshoz képest a tételalkotás szemléletének módosulása. Bár korábban is a bibliográfiai leírás ma érvényben lévő szabványának szellemében jártak el, szakmailag erősen kifogásolható volt a szerzői nevek besorolási

adatként való indokolatlan kiemelése. Csakis helyeselhető, hogy ezt megszüntették; egyébként helytakarékosági megfontolásból is kedvező döntés volt. Szerencsés megoldás, hogy egy-egy könyv második, harmadik stb. kiadásának, CD-ROM vagy DVD formátumának azonosító adatait közvetlenül az első kiadás alatt rögzítik, mégpedig igencsak leleményes módon: a szóban forgó tételszám mellé kötőjellel elválasztva illesztették az újabb kiadásokra utaló egyjegyű sorszámot, ráadásul az altételeket kissé bentebb szedték. Ugyanakkor - ismét csak helyeselhető módon - a reprint kiadásokat a megfelelő időrendi helyen, azaz önálló tételként közlik, a használót megfelelően eligazító oda- és visszautalással. A könyvekben, főként a gyűjteményes kötetekben található részközlemények bibliográfiai adatai szintén a mű (vagy illető kötete) egészének leírása után, alatt, vagyis annak alárendelten kaptak helyet, kisebb méretű betűkkel szedve. Ezeket az analitikus tételnek nevezhető információkat az ábécé kisbetűivel jelölik; ha elfogytak, duplázva, sőt olykor triplázva. Mind az altételek, mind az analitikus tételek ilyenén megkülönböztetése egyfelől megkönnyítette a mutatók elkészítését, másfelől a használók számára biztonságosabbá, gyorsabbá teszi a tételek visszakeresését, áttételesen a szükséges könyvek, részközlemények megtalálását. Az eligazodást segítik a tételekhez (altételekhez, analitikus tételekhez) kapcsolódó annotációk, vagyis magyarázó jegyzetek, amelyek elsősorban a földrajzi helyekről (leginkább a településekről), másodsorban a személynevekről (pontosabban a járszági kötődésről), esetleg testületekről, gazdasági egységekről, eseményekről stb. szolgáltatnak adatokat, többnyire a vonatkozó oldalszámokat. Akárcsak az első változatban, a periodikumok leírásai ezúttal is sok és sokféle információt ölelnek fel.

Az egyik, tőlem is idősebb kiváló kollégám, Péter László hajdanán gyakran elmondta, leírta, hogy a bibliográfia lelke a mutató. Nos, a járszági könyvészetnek igazi lelke van. S leginkább ez a négy mutató készlet csodálatra a főként szakmabeli szemlélőt. Könnyen kiszámolható, hogy a még éppen elviselhetően apró betűkkel szedve is a terjedelem egyötödét teszik ki. A majdani használók leggyakoribb keresési irányait mérlegelve a munkatársak a következő indexeket állították össze. Első helyen a földrajzi mutatót, mert a különböző felmérések statisztikai mutatói és a könyvtári gyakorlat tapasztalati tényei szerint gyaníthatóan a települések és egyéb geográfiai egységek felől közelítve forgatják majd leggyakrabban a címjegyzéket. Második helyen az átfogó vagy egységes személynévmutatót, amely a szerzőkön, szerkesztőkön és egyéb közreműködőkön kívül az ún. tárgyi személyneveket - tehát akikről szólnak az írások - is tartalmazza, az utóbbiakra visszautaló tételszámokat tipográfiaiilag, jelesen aláhúzással megkülönböztetve. A harmadik a tárgymutató; ide főként a testületeket (intézményeket, pártokat, szervezeteket, hivatalokat, üzemeket, termelészövetkezeteket stb.), a sajtótermékek címeit, a különféle fogalmakat, a fontosabb történelmi jelenségeket és eseményeket, az irodalmi műfajokat, szaktudományi ágakat stb. vették fel, mellérendelő szerkezetben, sok-sok utalóval. A negyedik, a sorozati mutató újdonság; ez kizárólag a helyi, járszági könyvsorozatokra utal vissza, és a könyv- és művelődéstörténeti kutatás, elemzés számára kínál fogódzókat. A kurzívval szedett utalók ("lásd") és az ugyancsak dőlt betűs keresztutalások ("lásd még") általában elegendőek, és korrekten kivitelezettek. Különösen gazdag e tekintetben a Tárgymutató, amit az intézmények nevének gyakori változása nagyon is indokolt.

Miután a bibliográfiák összeállításakor a módszertani szabadság köre elég tág, egyértelműen pozitívként kell értékelni, hogy a kiadó és a szerkesztő szándékairól, elgondolásairól, a választott megoldásokról a használót részletesen felvilágosítják a Tájékoztató címmel ellátott bevezetőben (vagy útmutatóban). Sokat segít a bibliográfiai leírásokban és az annotációkban alkalmazott rövidítések jegyzéke; ide foglalták be a lelőhelyek rövidítéseinek feloldását is.

A bibliográfia tipográfiai kivitelezése vonzó és gazdaságos. Ez a tény a borítólapp tervezőjét, B. Jánosi Gyöngyit és a debreceni Alföldi Nyomdát dicséri; az üzem kollektívája az átlagostól

ugyancsak eltérő, a műfaj sajátosságaiból fakadóan vitathatatlanul nehéz feladatot megbízhatóan oldotta meg. Szerencsés a kötet formátuma. A - nyomdai szakkifejezéssel élve - B/5-ös alak a könyvtárak és az olvasók kedvelt, könnyen kezelhető mérete. A bibliográfiai, leíró rész hatszázharminc oldalra rüg. Az ún. bevezető rész tizenhét oldal, az egyik kiadó, a Jászok Egyesülete záradéka újabb három számozatlan lap. Mindent egybevéve kereken hatszázötven oldalt tarthatunk a kezünkben. Tehát a végeredmény egy eléggé vaskos kötet. A könyvtár-igazgatónő találó megjegyzését idézve: "tekintélyes" kiadvány.

A Jászság könyvészete igényes, rendkívül szorgalmas, kitartó munkát demonstráló folytatása elődjének. Méltó a választott, feldolgozott témához. Szívből gratulálok a szerkesztőnek, a közreműködőknek, a jászberényi városi könyvtár igazgatójának, a Jászok Egyesülete illetékes vezetőinek és tagjainak. Remélem, hiszem, hogy egy igen hasznos, nélkülözhetetlen könyvtári és szaktudományos segédlet került a használók és a könyvtárosok kezébe. Terjedelme és szakmai színvonala révén feltétlenül alkalmas arra, hogy széles körben megismerjék, és nap mint nap forgassák. Megjósolható, hogy nagy nyeresége, egyik gyöngyszeme lesz a hazai helyismereti-helytörténeti irodalomnak, tevékenységnek. Módszertani tanulságai pedig minden bizonnyal elgondolkodtatják a helyismereti bibliográfia hazai művelőit. Bár bizonyosra vehető, hogy az idők folyamán újabb, a címjegyzék gyűjtőkörébe tartozó dokumentumok bukkannak fel, ez semmit sem von le a mostani kiadvány tartalmi értékeiből, módszertani érdemeiből.

Talán nem tűnik túlzottan hangzatos kijelentésnek, ezért megkockáztatom: a könyvészet az élő, eleven lokálpatriotizmus egyedi emlékműve. A földrajzi távolságokat, olykor óceánokat áthidaló összetartozás jelképe. Emlékműve azoknak a kiadványoknak és alkotóknak, amelyeket, akiket ebben a kitűnő kötetben regisztráltak. Tisztelgés, főhajtás a névtelen és neves jászok előtt, akik magyar földön vagy messze idegenben éltek, munkájukkal, szellemi alkotóerejükkel gazdagították, gyarapították a magyarságot, a magyar nemzeti kultúrát. A könyvészet a magyar nemzeti kulturális örökség egyik fontos szeletét tárja elénk, és hosszú-hosszú időre, nemzedékről nemzedékre megőrzi a felmutatott értékeket. Úgy vélem, nemcsak a szakmai elfogultság mondatja velem: büszkék lehetünk erre az összeállításra és még inkább a címjegyzékben fellelhető művekre, az ebben szereplő jeles személyiségekre. Büszkék lehetnek legkivált maguk a jászok, de bárki, aki magyar földön, magyar szívvel él. Másként fogalmazva: a bibliográfia felbecsülhetetlen hozadéka lehet, hogy előmozdítja a helyismereti-helytörténeti tevékenység egyik alapvető funkciójának kiteljesítését, a lokálpatriotizmus érzésének felébresztését és elmélyítését, a jász öntudat, identitás megszilárdítását.

És ha már a lokálpatriotizmus került szóba, említsük meg, hogy a könyvészet - bár száraz adatfelsorolásnak látszik - érzelmi hatást is kelthet. Száraz, de nem rideg - mondhatnánk. Önkéntelenül is eszembe jut egyetemista éveim egyik kedvelt írója, Anatole France, aki egyik tudós figurájának szájába adta az első hallásra meghökkentő vallomást: "Nem ismerek könnyedebb, vonzóbb, kedvesebb olvasmányt, mint egy katalógus". Ha alaposan belegondolunk, ez a kitétel igaz lehet a bibliográfiákra is. Nyilvánvaló, hogy a szó szokásos értelmében kikapcsolódást, szórakoztató időtöltést egyik sem ígér. Ha viszont valaki veszi a fáradságot, és valós érdeklődéssel lapozgatja - mint jelen esetben - a most előttünk fekvő vaskos kötetet, mennyi, de mennyi meglepetésre bukkanhat, és nem egyszer szellemi élvezetet is talál. Van, akiben nosztalgiát ébreszthetnek az iskolai értesítők tételei. Más valaki a szülőfalujáról írt könyvekre, résztanulmányokra figyel fel, és könnyen megérlelődhet benne a szándék: jó lenne még többet tudni a szeretett település hajdani és mai életéről, embereiről. Megint mások egykori lakóhelyük után böngésznek a mutatóban és az összeállítás címrengetegében. Most divat a családfakutatás: nyilván lesznek, akik szüleikről,

nagyszüleikről, rokonaikról találnak eddig rejtve maradt adatokat, forrásokat. Gondolom, ki-ki tudná folytatni a sort...

Éppen a könyvészet tartalmi gazdagsága, módszertani pallérozottsága kívánja meg, hogy tovább gondolkodjanak, gondolkodjunk azon, hogyan tovább? Úgy vélem, három irányban lehetne és kellene tovább lépni. A jászberényi könyvtárosok máris birtokában vannak olyan címeknek, amelyek a könyvészetből ilyen vagy oknál fogva kimaradtak. Folyamatosan jelennek meg az újabb és újabb könyvek, tanulmánygyűjtemények, iskolai évkönyvek stb. Tehát előbb vagy utóbb szükség lesz a kiegészítésre. Meglátásom szerint arra aligha kerülhet sor - talán nem is indokolt -, hogy a bibliográfiának egy új, bővített kiadása jelenjen meg. Az viszont alighanem kivitelezhető, hogy viszonylag rendszeres időközönként - netán öt-tízévenként - újabb és újabb füzeteket állítsanak mellé, ugyanabban a szellemben és szerkezetben. Ha úgy tetszik, a most felépített emlékműhöz kisebb emléktáblákat kapcsoljanak. A másik, voltaképpen párhuzamosan is járható út a digitalizálás. A könyvészetből lehet bibliográfiai adatbázist szerkeszteni, és ezt folyamatosan feltölteni az újabb rekordokkal. A harmadik, már az első kiadás kapcsán felvetett lehetőségen is célszerű töprengeni: az lenne az igazán nagy lépés, sőt ugrás, ha a folyóiratokban megbújó, a Jászság, a jászok történetére és jelenére vonatkozó cikkek bibliográfiai feltárását szintén elvégeznék. Sokan hálásak lennének érte, ha ez megtörténne. Könyvtárosként, bibliográfusként és történészként egyaránt szeretném biztatni a kollégákat erre a munkára.

* Elhangzott 2009. február 26-án, a Jászok Egyesülete budapesti összejövételén.